

Verhalenbrunch met Omer Vilain (1)

Martine Quaegebeur

*Omer Vilain:
"Onrechtstreeks
stel ik vast dat
mijn leven
heel wat te
maken heeft
met de
geschiedenis
van Oostende".*

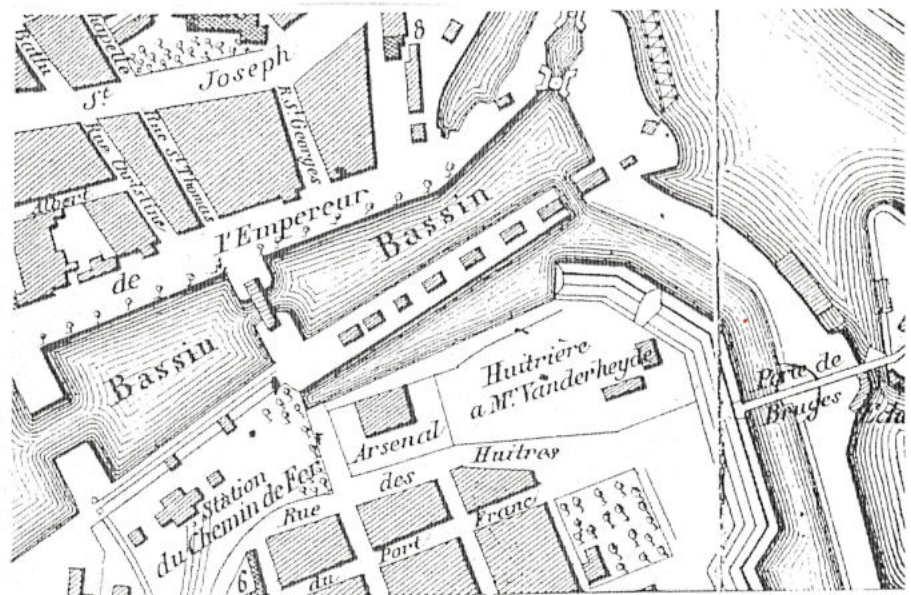
Omer VILAIN kennen wij allemaal; hij is de gewezen stadsbibliothecaris, ondervoorzitter van de Heemkring "De Plate" en schrijver van de rubriek uit de Zeewacht "Over de tijd van toen".

Hij is eveneens de auteur van o.a. "Langs 't hard zand" (1973), "Langs de Oostendse kateien" (1974) en "Langs de galerijen" (1976), drie prachtige boekjes vol anekdotes, Oostendse geschiedenis en persoonlijke herinneringen.

De grote liefde van Omer is boeken lezen. Hij heeft dan ook een ruime kennis en schrijft in de vlotte, spontane stijl die hem zó eigen is.

Hij is ook een heel boeiend verteller. Op zondag 18 februari 1996 was hij te gast bij de vzw. VANDAAG EN MORGEN om over zijn leven te spreken. Onrechtstreeks stelde hij vast dat zijn levensloop heel wat te maken had met de geschiedenis van Oostende.

"Mijn moeder was van een grote familie. Zij was de tweede jongste van acht dochters. Evenals haar zusters, werd zij aan de overzijde van de haven geboren, nl. aan de sluis, gelegen ter hoogte van het Zeewezendok, die men "Den atelier van de Marine" noemde. In de vorige eeuw was de haven

Detail van het plan Avanzo, voorstellende de oesterputten Vanderheyde op het Hazegras. - (Bron: Oostends Oesterboek; historiek van de Oostendse oesterteelt vanaf de 18de eeuw tot heden, door Raoul HALEWYCK & Norbert HOSTYN) Via een brug, Porte de Bruges genoemd, konden de mensen de stad bereiken.

nog smaller en hadden alle plaatsnamen een Franse naam.

Mijn grootvader was er sluismeester. Via een brug, die tegenover de Oesterbankstraat lag, konden de mensen de stad bereiken. Alzo kwamen zij veel in contact met de bewoners van het Hazegras en de Visserskaai. In 1905, bij de uitbreiding van de haven, was daar verandering in gekomen en moesten de mensen langs het Sas rondgaan.

Van de vele nichtjes en neefjes die ik had, was ik de hele jongste, een verre nakomeling.

Als ik met moeder meeging, heb ik altijd tantes horen vertellen. Ik kon niet laten van luisteren. Ik moest wel luisteren, want ik mocht niet praten (wat in die tijd ook de gewoonte was). Daardoor heb ik zoveel geleerd over Oostende. Al mijn tantes hadden anekdotes te vertellen. Zij spraken van dit en van dat en gebruikten die oude Oostendse uitdrukkingen. Zonder dat ik er erg in had, heb ik dit toen ingelepeld gekregen. Later, als twintiger had ik al een heel deel opgestoken over wat men noemt "De geschiedenis van Oostende".

Mijn vader heb ik nooit gekend. Hij stierf op jonge leeftijd toen ik één jaar oud was. Het enige wat ik over hem weet, is wat mijn moeder mij over hem vertelde.

Mijn vader was een Waal. Vilain is een Franstalige naam.

Bij het aanhalen van het Oostends dialect heb ik werkelijk moeten opletten, want ik dacht dat mijn moeder echte Oostendse uitdrukkingen gebruikte. In feite was het een rechtstreekse vertaling van het plat Waals. Later ben ik dit te weten gekomen.

In het Oostends zegt men: "J'et de kwiek of de kwak". Bij ons thuis zei mijn moeder: "J'et de djèn of de djan", een vertaling van het Luikse dialect: "Il a toujours le djèn ou le djan". Doordat mijn moeder zo sprak - mijn vader was immers een Waal - gebruikten mijn twee broers en tantes ook deze uitdrukkingen en ik dacht vele jaren dat dit typisch Oostends was. Je ziet hoe goed je moet opletten bij het maken van een studie over een dialect, daar je soms woorden zou gebruiken die er helemaal niets mee te maken hebben.

In mijn kinderjaren ging ik naar de Consciensschool, gelegen op het Westerkwartier. Het Westerkwartier was een arbeiderswijk en er woonden ook kleine bedienden: mensen die aan de trams of aan de spoorwegen werkten.

De Consciensschool was een erg bloeiende school, wat dichtbij de school bevond zich het "Bolsjewistenkwartier" - ook "De Nieuwe Blok" genoemd - waar kroostrijke gezinnen woonden.

Nu is het Westerkwartier een uitgebloeide wijk tot en met. "De Nieuwe Blok" is inmiddels "De Oude Blok" geworden en de school telt nog maar enkele klasjes. Een groot gedeelte van de school is bovendien ingenomen door de Academie.

Wij waren kinderen van de straat. We hebben veel op straat gespeeld en het Sint-Catharinaplein was ons terrein. Daar mochten geen andere kinderen komen. Wij lieten dit niet toe gelijk wij ook niet toegelaten werden om te spelen aan de achterzijde van de Heilig Hartkerk. Dat was het terrein van de Broederschool: "Wa kom je giender hier doen?"

Wij mochten zelfs niet gelijk waar in "De Blok" spelen. Het hing af van de kant waar je woonde.

*De Consciensschool, gebouwd naar de plannen van de Oostendse stadsingenieur A. VERRAERT, opende zijn deuren in 1909. In mei 1940 werd de school door Duitse stuka's geteisterd.
(Bron: 150 jaar Stedelijk Onderwijs Oostende, door Huguette VANDEN WEGHE)*

“De Blok”, die men ook nog de “nieuwe huizetjes” noemde, gelegen in de Dokter Verhaeghestraat, werd door de kinderen die er woonden in terreintjes afgebakend. Niettegenstaande we soms naar dezelfde school gingen, zei men: “Da’s hier van uus! J’è giender hier niks te maken!”

Eigenlijk was dit overal zo.

Wekelijks schreef ik een kort artikel in de krant.

Enkele jaren geleden maakte ik een artikel over de Sprotgang en de Maagdengang, gelegen nabij de Sprotfabriek, ter hoogte van de Leffingestraat. Ik schreef inderdaad dat het daar een beetje “Rieftsje-Raftsje” was. Ik had natuurlijk de herinnering uit mijn kindertijd bovengehaald en wist wanneer ik daar voorbijging in de Leffingestraat als kind alleen, ik moest oversteken of dat het anders was van: “Wa kom je gie hier doen”? “Moe je èèn en?” enz.

Ik had het ongeluk daarover te schrijven.

Op een zondagavond, nadat mijn artikel verschenen was, kreeg ik een telefoontje van een man:

“Zeg, wie pèjzn je gie da je ziet, tè?”

Ik dacht bij mezelf: wie is dat nu?

“Ja, Rieftsje-Raftsje? Mien oeders weunden doar en twoaren brave en èèrljike mèènschen en je go gie e bitje zeggen dat da Rieftsje-Raftsje is? De volgende kè da’k je tegen kommen, krieg j’ èèn op je muule”

Na dat te horen, geloofde ik toch dat ik gelijk had.

“Pas op, van ik kunn je. Je broer is hèlemoal anders, dat is e deftige burger, dat is e braven en je zoed ie dat nooit gezeid en” ...

Daarna sprak ik erover met mijn broer. Hij vertelde me dat hij in zijn jonge jaren bij een bakker werkte om zondags brood rond te dragen en dat hij het bijna niet aandurfde om in de gangen te gaan: “Ik was nog maar zestien jaar en er was een vrouw die mij naar binnensleurde. Uit schrik ben ik met mijn

fiets gevluht en heb alle brood, pistolets en boterkoeken achtergelaten”.

Zo zie je dat, wanneer je iets vertelt, je soms moet opletten.

Het Kroontje was ook zo’n speciale wijk waar het zelfs nog een beetje brutaler was.

Wij woonden in de Dokter Verhaeghestraat nr. 64.

Mijn vader was jong gestorven en persoonlijk had ik daar last van, vooral als ik de andere kinderen hoorde zeggen:

“En mien voader, die go mee in den èèrsten meie stoet en ‘k maggen mee”!

Hé, dat was iets fantastisch, die “mochten mee”.

“Als mien voader go goan drinken de zundagnuchtend in tramhuus of in een andere café en je biljoart ie ton, ‘k maggen ik ton e stiksje chocolat en”.

En ik kon dat nooit zeggen. Je kunt niet geloven wat zoiets doet bij een kind, hoe goed je aanvoelt dat je iets tekort komt.

Maar ik had mijn tantes en op zondagnamiddag ging ik ze opzoeken. Daar hoorde ik de kleine Oostendse histories. Zij vertelden een beetje van die straat en van die familie enz. ‘t Was allemaal in het Oostends, maar ik moest wel vaststellen dat ze heel goed Oostende kenden, vooral het Oostende van vóór de Eerste Wereldoorlog en zelfs nog van vóór 1900.

Aan het jaar ‘30 heb ik nog mooie herinneringen, want ik herinner mij de grote stoet in Oostende die ingericht werd naar aanleiding van het 100-jarig bestaan van de onafhankelijkheid van België. De stoet kostte veel geld en werd ingericht door de stad in samenwerking met het kursaal. De optocht ging enkel door de Leopold II-laan, nl. van het kursaal naar “De Hof” en van “De Hof” naar het kursaal en dit meerdere keren. Het was de tijd dat de laatste typische “corso’s fleuris” plaatsgrepen. De straten lagen vol bestrooid met bloemen. Voor mij was het als in een sprookje.

Het Majestic Hotel, één van de palaces van Oostende, bevond zich op de hoek van de Louisastraat en de Albert I Promenade.

Wat men nu "jobstudent" noemt, heette vroeger "we gon't siezoen doen".

In 1939, ik was toen 15 jaar, was ik chasseur of piccolo in het Majestic Hotel in Oostende. Ik werd inderdaad aanvaard om voor de hotelgasten boodschappen te doen, deuren te openen, de mensen binnen te laten en de valiezen te dragen tot in de hal enz.

Het Majestic Hotel was één van de palaces van Oostende. Het bevond zich op de hoek van de Louisastraat en de zeedijk en telde op dit moment tweehonderd kamers.

Vele beroemde figuren logeerden er. Voor mij was er toch nog iets dat aan "La Belle Epoque" deed denken, maar het was dan ook de uitbloei, het allerlaatste van deze mooie periode in Oostende.

In 1939 ging het heel slecht in Europa en ik herinner mij dat er op zeker ogenblik twintig joden het hotel binnenkwamen die uit Duitsland gevlucht waren. Zij waren op weg naar Engeland om vandaar naar Amerika over te steken.

1939 was een slecht seizoen aan het worden. Ik heb zelfs de hele zomer niet kunnen uitdoen daar het eind augustus - begin september plotseling mobilisatie werd.

Op dit ogenblik zagen wij heel wat mannen vertrekken om ondergebracht te worden in kleine afgelegene forten. Voor vele mensen werd het een lange, slepende en harde winter. Er was veel miserie: de man was weg en men moest rondkomen met een kleine verdienste en een schamele vergoeding. "Dit is toch nog beter dan oorlog", dacht men.

Maar dan kwam plotseling de oorlog. Het was op een mooie zonnige dag, een vrijdag, de 10de mei 1940, twee dagen vóór de plechtige communie. Sommige militairen hadden, omwille van de feestelijkheden van de plechtige communie, verlof gekregen, maar werden die vrijdag dringend terug opgeroepen.

Wij kregen heel wat vluchtelingen in Oostende. Zij kwamen uit Limburg en om allerlei redenen hadden zij schrik. Men beweerde dat de Duitsers niet gemakkelijk waren, dat ze de mannen opeisten, dat ze de vrouwen verkrachten ... Veel histories werden verteld waarvan men eigenlijk niet goed wist of ze waar waren of niet. In twee dagen tijd zat Oostende vol met Limburgers. Zij werden ondergebracht in een paar Oostendse scholen.

In die korte tijd, ik spreek hier nog maar enkel van de achttiendaagse veldtocht hier, heb ik een paar tragische gebeurtenissen meegemaakt. Wij woonden in de Dokter Verhaeghestraat, dichtbij de Consciencesschool. Op een ochtend werden er in de school jonge mannen ondergebracht.

Was men tussen de 16 en 35 jaar en niet gemobiliseerd, dan werd men via de radio opgeroepen om zich naar Frankrijk te begeven. Sommigen waren tot voorbij de Somme doorgeraakt, maar anderen niet omdat de Duitsers reeds tot aan Abbeville waren doorgestoken waar er een afsluiting was. De

honderden jongens die teruggedreven werden, kwamen in Oostende terecht. Een deel van hen werd ondergebracht in het Royal Palace Hotel, een ander deel in de Consciencesschool. Ook militairen, die hun eenheid kwijt geraakten, werden er ondergebracht. Men bracht stro opdat ze zouden kunnen slapen.

Op een morgen, het was nog maar 8 uur, hoorden wij een sirenegeloei dat door merg en been drong. Het waren stuka's, duikbommenwerpers, die hun bommen losten terwijl ze naar beneden doken. Over het algemeen hadden ze slechts één of twee bommen bij zich, maar ze konden grote schade berokkenen en de bevolking hevige schrik aanjagen. De Consciencesschool werd gebombardeerd waarbij veertig jongens gedood werden. Zij hadden nog nooit iets van de oorlog gezien. De Duitsers moeten goed ingelicht geweest zijn dat er daar militairen en quasi toekomstige militairen ondergebracht waren.

Ik zag hoe men de jongens naar buiten droeg: sommigen hadden een arm verloren en twee broers waren omgekomen. Het was een vreselijke toestand.

Op de gemeenteraad heb ik een paar keer aangedrongen om aan de school een herinneringsplakket aan te brengen. Het gemeentebestuur heeft het altijd beloofd maar er is nog niets tot stand gebracht. Misschien is het beter de oorlog te vergeten, maar deze gebeurtenis vind ik erg omdat het allemaal onschuldige jongens en militairen waren. Dit kan je niet zomaar vergeten.

Er waren ook dagen dat het kalm was, dat we niets hoorden.

Op een dag waren mijn vrienden en ik naar Mariakerke opgetrokken. Daar, waar nu het Media Center staat, bevond zich nog een bunker uit de Eerste Wereldoorlog. In de verte hoorden we naderende vliegtuigen en om ze te kunnen zien, klommen we vanboven op de bunker. We merkten op dat het geen stuka's waren, maar gewone vliegtuigen die plotseling bommen lieten vallen. "Wat zijn ze toch aan het bombarderen"? vroegen we ons af.

Het was het hotel de La Plage, gelegen op de Zeedijk tussen de IJzerstraat en de Kimmelbergstraat. Op het dak van het hotel had men een rood kruis geschilderd, want dit hotel was gerecupereerd als hulphospitaal om alle gewonden, o.a. van het Albertkanaal en de Post van Zomergem, onder te brengen.

De hele ochtend had men geopereerd en 's namiddags rond 3 uur begonnen de Duitsers het te bombarderen. We zagen het gebeuren met onze eigen ogen. Militairen, een dokter en verpleegster zijn er ingebleven. Een dag voordien waren anderen reeds met de trein vertrokken omdat ze de oorlogssituatie niet meer vertrouwden. Omdat deze dokters en verpleegsters hun patiënten zagezegd verlaten hadden, werd hen tijdens de oorlog een proces aangedaan.

(wordt vervolgd)